

Realizavusis daliai numatytų rizikų, perskaičiuota spalio mėnesį skelbtų projekcijų perspektyva

Patikslintas Valstybės biudžeto projektas, kaip ir pirminis biudžeto projektas, grindžiamas apdairiomis ekonominių rodiklių projekcijomis, atsižvelgiant į Tarptautinio valiutos fondo rekomendaciją Lietuvai siekti tolygaus ūkio raidos lėtėjimo, bet ruoštis ir galimam staigiam ekonomikos augimo sulėtėjimui. Grįsdama 2009 metų valstybės biudžeto projektą ūkio raidos sulėtėjimo scenarijumi, Vyriausybė sustiprino priemones būtinas, kad valdžios finansavimo išsipareigojimai asignavimų valdytojams būtų vykdomi įveikiant visus išbandymus, kilusius dėl nepagrįstai didelių šių metų mokesčių administravimo pagerinimo planų nesurinktų biudžeto pajamų ir globalios finansų krizės pasekmių. Finansavimo stabilumui užtikrinti planuojamos trumpalaikės ir ilgalaikės priemonės. Ilgalaikes finansavimo stabilumo priemones pasiūlys valdžios sektoriaus finansų planavimo sistemos reforma, o trumpalaikes priemones numato apdairiai pagal realizavusias rizikas pataisytas valstybės biudžeto projektas.

Pataisytas biudžeto projektas tenkina neatidėliotiną poreikį išsaugoti ūkio plėtrai būtiną tvarią paklausą. Planuojamas Valstybės biudžeto deficitas leis įvykdyti 1,5 – 2,1 procentinio punkto BVP valdžios sektoriaus deficito užduotį, stabilizuoti viešuosius finansus, atstatyti užsienio finansuotojų pasitikėjimą Lietuvos verslo planais, greičiau sumažinti palūkanų normas, sušvelninti 2009 metais pasireikšiančias daugiamečio kainų kilimo neigiamas pasekmes, pagyvinti 2010 metų investicijas ir išnaudoti paskutinę galimybę padėti 2011 metų BVP augimo pamatus. Siūlomas Valdžios sektoriaus išlaidų sumažinimas ir mokesčių padidinimas sumažina vartojimą tik tiek, kiek reikia skubiai sumažinti infliaciją ir daugiametį išorinį disbalansą, einamosios sąskaitos deficitą.

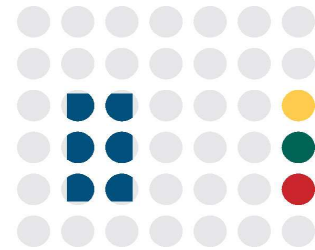
Nedelsiamas šio biudžeto priėmimas ir principingas įgyvendinimas sugrąžintų pigų verslo apyvartinių lėšų ir gausesnių investicijų finansavimą, todėl užtikrintų gausesnę visuminę paklausą, su kaupu kompensuojančią tam būtiną valdžios vartojimo sumažinimą. Neįgyvendinus biudžeto projekto planų susigrąžinti finansų rinkų pasitikėjimą Lietuvos valstybės finansinių išsipareigojimų aukštais reitingais, visuminė paklausa ir BVP būtų keliais procentiniais punktais mažesni.

BVP

2008 metų IV ketvirčio trumpas atsinaujinusios pasaulio finansų krizės protrūkis padidino paskolų palūkanas ir apribojo kreditavimą, todėl Lietuvos bendrojo vidaus produkto (BVP) 5,3 procento realaus augimo projekcija, kuri buvo stabili du metus, sumažinama iki 3,5 procento. Staiga labai padidėjusios palūkanų normos ir sustiprėjęs finansų rinkų nepasitikėjimas išprovokavo greitą daugiamečio Lietuvos išorinio disbalanso susireguliovimą, todėl tikėtina, kad IV ketvirtį prasidės BVP apimčių mažėjimas. Numatoma BVP vertė sumažinama beveik 1500 milijonų litų, nes mažėjančių investicijų nekompensuoja vis dar didėjantis vartojimas. Vartojimo projekcija padidinta 1322 milijonų litų.

Atnaujintas biudžeto projektas leidžia pagreitinti finansų rinkų pasitikėjimo atstatymą, todėl projektuojama BVP vertė 2009 – 2011 metams lieka tokia pati, kaip ir pirminiame biudžeto projekte.

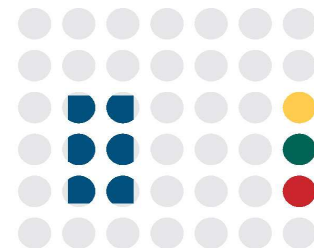
Pasitikėjimą greitu ūkio stabilizavimusi stiprina labai gerėjančios Lietuvos prekybos sąlygos. 2008 metų pirmąjį pusmetį 4 procentiniais punktais pagerėjusios Lietuvos prekybos sąlygos rodo, kad šiemet Lietuvos prekybos deficitas pagerės keliais procentiniais punktais BVP. Antroje šių metų pusėje perpus sumažėjusios naftos kainos beveik dvejais procentiniais punktais pagerintų ateinančių metų einamosios sąskaitos deficitą. Centrinis scenarijus numato, kad Lietuvos einamosios sąskaitos deficitas 2009 metais sudarys tik 5,3 procento BVP.

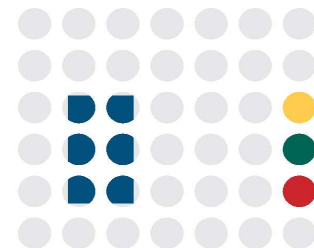
Anksčiau projektuotas BVP augimas 2009 metais yra vis dar įmanomas, jeigu daugiau verslininkų racionaliai pasirinktų verslo apimčių didinimo ir kainų stabilizavimo strategiją, tačiau šių metų III ketvirčio duomenys nesuteikia pagrindo biudžeto rodiklius rengti pagal tokį scenarijų. Todėl Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų rodikliai yra pataisyti atsižvelgiant, kad iš dalies realizavosi pirminiame biudžeto projekte nurodyta makroekonominės aplinkos rizika dėl neracionalių infliacinių lūkesčių poveikio gamybos apimčių mažinimui. Įmonių pelnų didėjimą rodantis III ketvirčio BVP defliatoriaus padidėjimas, kai mažėja pasaulinės naftos ir maisto kainos bei stabilizuojasi Lietuvos darbo užmokestis, įspėja, kad dalis verslo renkasi neracionalias trumpalaikio pelno strategijas. Dalis ūkio dalyvių, ignoruodami per 2008 m. III ketvirtį apie 6 procentinius punktus BVP sumažėjusį kredito prieaugio pokytį ir jo poveikį vidaus paklausos susitraukimui, siekia tik trumpalaikio pelno, išlaiko arba didina kainas neišnaudodami potencialaus gamybos augimo ir atleisdami darbuotojus. Statybų sektorius 2008 metais praleido progą racionaliai sumažinti kainas 20 procentų iki visam ūkiui priimtino lygio, todėl biudžeto rodikliai yra atnaujinti atsižvelgiant į scenarijų, kad dėl aukštų įkainių šiame sektoriuje gamybos apimtis sumažės trečdaliu: statybų gamybos apimtis pasieks 2003 metų dalį BPV, kuri buvo nekilnojamojo turto burbulo kilimo pradžioje. Todėl apdairiai planuojant valstybės finansus pagal ūkio raidos sulėtėjimo scenarijų 2009 metais yra projektuojamas iki 4,8 procento BVP apimčių sumažėjimas. Du trečdaliai viso ūkio gamybos apimčių sumažėjimo įvyks statybų sektoriuje. Taip pat gamybos ir paslaugų apimtys mažės visose sektoriuose, kurie pastaraisiais metais tapo priklausomi nuo netvarios paskolų prieaugio finansuojamos paklausos: mažmeninės ir didmeninės prekybos, transportavimo, nekilnojamojo turto, valstybės valdymo. Įgyvendinus atnaujintame biudžeto projekte numatytus ekonominės politikos tikslus būtų išsaugotas pamatinių ūkio sektorių augimas: augtų į eksportą orientuota pramonė, žemės ūkis.

1 lentelė. BVP GAMYBOS METODU, VEIKUSIOMIS KAINOMIS, mln. Lt

	2007	2008	2009	2010	2011
		Projekcija 2008-12-12			
1. Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	3873	5011	5438	5722	5945
dalis nuo BPV, proc.	4,4	4,8	5,3	5,5	5,5
grandine susietos apimties pokytis proc.	13,3	3,1	2,0	2,5	4,0
BPV praėjusių metų kainomis	3575	3993	5111	5576	5950
2. Žuvininkystė	65	84	91	96	96
dalis nuo BPV, proc.	0,07	0,08	0,09	0,09	0,09
grandine susietos apimties pokytis proc.	8,7	2,5	2,0	2,5	0,0
BPV praėjusių metų kainomis	62	67	86	94	96
3. Kasyba ir karjerų eksploatavimas	380	442	442	453	470
dalis nuo BPV, proc.	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
grandine susietos apimties pokytis proc.	-1,8	0,0	0,0	0,0	3,6
BPV praėjusių metų kainomis	370	380	442	442	469
4. Apdirbamoji gamyba	16692	20051	21832	20444	21179
dalis nuo BPV, proc.	19,0	19,3	21,1	19,7	19,6
grandine susietos apimties pokytis proc.	7,5	3,4	2,0	-3,6	4,3
BPV praėjusių metų kainomis	16117	17254	20450	21040	21332

	2007	2008	2009	2010	2011
		Projekcija 2008-12-12			
5. Elektros, dujų ir vandens tiekimas	2768	3325	3887	3929	4066
dalis nuo BPV, proc.	3,1	3,2	3,8	3,8	3,8
grandine susietos apimties pokytis proc.	1,1	3,4	3,0	-0,1	3,6
BPV praėjusių metų kainomis	2644	2861	3424	3883	4070
6. Statyba	8992	10446	6953	6288	6588
dalis nuo BPV, proc.	10,2	10,1	6,7	6,1	6,1
grandine susietos apimties pokytis proc.	21,2	4,3	-31,0	7,4	5,5
BPV praėjusių metų kainomis	7943	9381	7206	7469	6635
7. Didmeninė ir mažmeninė prekyba; automobilių, motociklų remontas, asmeninių ir buitinių daiktų taisymas	14677	17031	16227	16650	17579
dalis nuo BPV, proc.	16,7	16,4	15,7	16,1	16,3
grandine susietos apimties pokytis proc.	12,2	4,7	-8,0	0,0	5,7
BPV praėjusių metų kainomis	14030	15370	15676	16227	17595
8. Viešbučiai ir restoranai	1112	1290	1321	1356	1437
dalis nuo BPV, proc.	1,3	1,2	1,3	1,3	1,3
grandine susietos apimties pokytis proc.	1,4	4,7	-8,0	0,0	6,1
BPV praėjusių metų kainomis	1022	1164	1187	1321	1438
9. Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	11435	13269	13589	13944	14851
dalis nuo BPV, proc.	13,0	12,8	13,1	13,4	13,7
grandine susietos apimties pokytis proc.	12,3	4,7	-8,0	0,0	6,4
BPV praėjusių metų kainomis	10684	11975	12213	13589	14841
10. Finansinis tarpininkavimas	3079	3596	4001	4105	4323
dalis nuo BPV, proc.	3,5	3,5	3,9	4,0	4,0
grandine susietos apimties pokytis proc.	4,5	4,1	0,0	0,0	5,7
BPV praėjusių metų kainomis	2235	3205	3596	4001	4338
11. Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	10483	12244	12285	12606	13309
dalis nuo BPV, proc.	11,9	11,8	11,9	12,2	12,3
grandine susietos apimties pokytis proc.	6,2	4,1	-8,0	0,0	5,7
BPV praėjusių metų kainomis	9612	10911	11269	12285	13321
12. Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	5691	6744	5844	5197	5209
dalis nuo BPV, proc.	6,5	6,5	5,6	5,0	4,8
grandine susietos apimties pokytis proc.	3,8	2,6	-8,0	-0,7	1,0
BPV praėjusių metų kainomis	5413	5842	6207	5802	5247
13. Švietimas	3793	4494	5232	5369	5427
dalis nuo BPV, proc.	4,3	4,3	5,1	5,2	5,0
grandine susietos apimties pokytis proc.	-0,5	2,6	0,0	0,0	1,0
BPV praėjusių metų kainomis	3280	3893	4494	5232	5423

	2007	2008	2009	2010	2011
		Projekcija 2008-12-12			
14. Sveikata ir socialinis darbas	2667	3161	3680	4256	4302
dalis nuo BPV, proc.	3,0	3,0	3,6	4,1	4,0
grandine susietos apimties pokytis proc.	2,9	2,6	0,0	0,0	1,0
BPV praėjusių metų kainomis	2289	2738	3161	3680	4299
15. Kita aptarnavimo veikla; privačių namų ūkių veikla	2196	2601	2756	3311	3347
dalis nuo BPV, proc.	2,5	2,5	2,7	3,2	3,1
grandine susietos apimties pokytis proc.	4,5	2,6	0,1	0,0	1,0
BPV praėjusių metų kainomis	2066	2255	2603	2757	3345
Bendroji pridėtinė vertė veikusiomis kainomis	87904	103790	103579	103725	108130
Mokesčiai atėmus subsidijas gaminiams	10234	9966	11180	11444	11976
dalis nuo BVP, proc.	10,4	8,8	9,7	9,9	10,0
grandine susietos apimties pokytis proc.	8,9	0,9	12,1	0,0	4,7
praėjusių metų kainomis	8840	10325	11169	11180	11987
Bendroji pridėtinė vertė praėjusių metų kainomis	59113	63694	69391	72063	67572
Bendrasis vidaus produktas (BVP) veikusiomis kainomis	98139	113756	114758	115169	120106
BVP palyginamosiomis praėjusių metų kainomis	90182	101613	108295	114578	120386
BVP pokytis, proc.	8,9	3,5	-4,8	-0,2	4,5

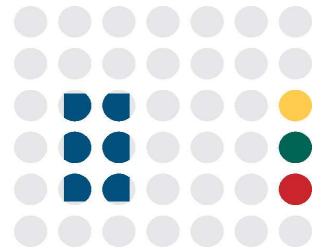
Ekonominių rodiklių projekcijos rengiamos darant prielaidą, kad elektros kainos po Ignalinos atominės elektrinės uždarymo 2009 metų pabaigoje apsunkins Lietuvos pramonės plėtrą ir 2010 metais BVP sumažėjimas sudarys 0,2 proc., o 2011 metais galutinai stabilizavusis kainoms priartės prie spartaus potencialaus augimo – 4,5 proc..

Vidutinis darbo užmokestis ir vartotojų kainos

Nors pirmus tris ketvirčius dominavusios neracionalios trumpalaikio pelno siekimo strategijos trukdė planuotą disinflaciją, IV ketvirčio duomenys rodo, kad importuojama disinflacija įgijo pagreitį: iki 9,0 procento (10,3 proc. *) sumažinta SVKI gruodžio mėnesio infliacija, o sekančių metų vidutinės metinės infliacijos projekcija palikta nepakeista, net atsižvelgiant į numatomus PVM ir akcizų tarifų padidėjimus. Šiuo metu prasidėjusi disinflacija sudarys ūkio augimo prielaidas 2010-2011 metams.

Atsižvelgusi į darbo rinkos inertiškumą ir 2008 metų liepą prasidėjusias disinflacijos tendencijas, Finansų ministerija palieka nepakeistas vidutinio darbo užmokesčio šalyje projekcijas šioms metams. Numatoma, kad, palyginti su 2007-aisiais, vidutinis darbo užmokestis šiemet augs 20 proc.. III ketvirčio duomenys rodo, kad staigus nedarbo padidėjimas dėl rekordiškai iki 69,2 procentų padidėjusio darbingo amžiaus gyventojų aktyvumo, sudaro prielaidas stiprėti privačiame sektoriuje jau prasidėjusiam darbo užmokesčio stabilizavimuisi. Darbo užmokesčio augimas laipsniškai artės prie darbo našumo augimo:

* - ankstesnė projekcija.

2009 m. vidutinis darbo užmokestis šalyje augs 4,3 proc. (9,8 proc.*), 2010 m. – 2,3 proc. (2,4 proc.*), 2011 m. – 3,4 proc. (3,2 proc.*). Projektuojama, kad 2011 metais vidutinis darbo užmokestis, neatskaičius mokesčių, sieks 2386,5 litus. Dėl neracionalių trumpalaikio pelno siekimo strategijų numatomas didesnis nedarbo didėjimas: 2008 m. nedarbas šalyje augs iki 5,6 proc. (4,9 proc.*), 2009 m. – 7,8 proc. (6 proc.*), 2010 m. – 8,5 proc. (6,2 proc.*), 2011 m. – 8,6 proc. (6,1 proc.*).

Brangus kuras, akcizų didinimo išipareigojimai, 2006–2008 metais buvusi infliacija nėra racionalus pagrindas formuoti ilgalaikius infliacijos lūkesčius. Ryškėja šių metų pirmąjį pusmetį įvykęs kredito prieaugio sumažėjimas, todėl centrinis scenarijus projektuoja, kad 2011 metų pabaigoje nusilpus akcizų tabakui ir galimam Ignalinos atominės elektrinės uždarymo poveikiui, išaiškės defliacinis kredito prieaugio poveikis ir kainų lygio vidutinis metinis sumažėjimas sudarys 0,1 procento (2,3 proc.*). Defliacinis spaudimas vidaus gamintojams vyks ir 2010 metais, tačiau dėl Ignalinos atominės elektrinės uždarymo infliacija patirtų apie 2 procentinių punktų šuolį dėl elektros brangimo: elektros brangimą kompensuos kituose sektoriuose vykiantys defliaciniai procesai. 2009 metų palyginti sparti infliacija išliks dėl 2008 metais trumpai savo galią pademonstravusių infliacinių lūkesčių, kurių pasekmės į 2009 metus persikelia iš inercijos, grindžiamos prielaida dėl verslo racionalumo stokos. Vidutinė metinė infliacija 2009 metais sudarys iki 5,4 proc. (5,4 proc.*), 2010 metais – apie 3,6 proc. (3,6 proc.*).

Pagal valiutų valdybos principus fiksuotas euro ir lito kursas užtikrina, kad vidutinė daugiametė infliacija išliks artima euro zonos infliacijai.

---

* - ankstesnė projekcija.